

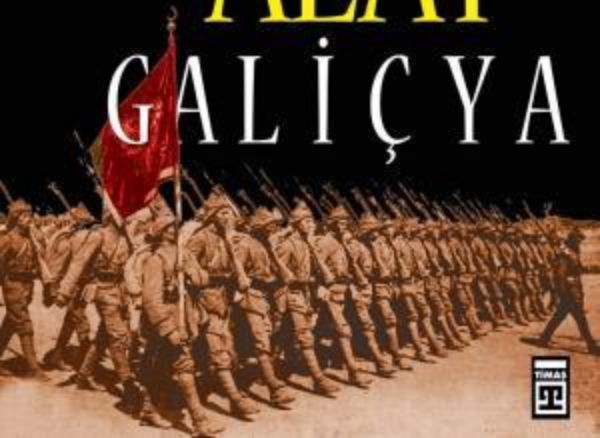
İSMAİL
BİLGİN

ROMAN

57.

ALAY

GALİÇYA

57. ALAY GALİÇYA

İsmail Bilgin

TİMAŞ YAYINLARI | 1992

Roman Dizisi | 93

EDİTÖR

Adem Koçal & Ayşe Koçal

REDAKSİYON

Esmâ Uğur

KAPAK TASARIMI

Ravza Kızıltuğ

1. BASKI

Ocak 2009, İstanbul

6. BASKI

Eylül 2019, İstanbul

ISBN

ISBN 978-975-263-891-4

TİMAŞ YAYINLARI

Cağaloğlu, Alemdar Mahallesi,
Alayköşkü Caddesi, No:5, Fatih/İstanbul
Telefon: (0212) 511 24 24

timas.com.tr

timas@timas.com.tr

   timasyayingrubu

Kültür Bakanlığı Yayıncılık

Sertifika No: 12364

BASKI VE CİLT

Pasifik Ofset

Cihangir Mah. Güvercin Cad. Baha İş Merkezi

Avcılar/İstanbul

Telefon: (0212) 412 17 77

Matbaa Sertifika No: 12027

YAYIN HAKLARI

© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak

Timaş Basım Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi'ne aittir.
İzinsiz yayımlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Onlar, Çanakkale Cephesi'nden sonra yeniden ateşe
atılmak için sekiz haftalık bir yolculuğun ardından
tam 33 bin asker ile Galiçya'ya gittiler.
Vatanları için olmasa da savaşmaya mecburdular.
Görevlerini hakkıyla yerine getirdiler.
Bu görev esnasında tam 12 bin şehit verdiler.
Bunlardan 95'i subay ve 7 bini er idi. Diğerleri de
kayıp diye tarihe geçti.
Süleyman Nazif'in dediği gibi, Çanakkale
bundan sonra bir isim değil, bir tarih olacaktır,
Galiçya da onun zeyli.

ÖNSÖZ

İtilaf Devletleri (İngiltere, Fransa ve Rusya) Ocak 1916'da Çanakkale'den ayrılınca, Türk Genelkurmayı iyi yetişmiş birliklerini başka cephelere gönderme ve diğer cepheleri takviye kararı aldı. Zira o tarihlerde Türk ordusu pek çok cephede savaşıyordu. Bu cepheler, taarruz (Kafkas, Kanal) ve savunma cepheleridir (Çanakkale, Irak, Suriye-Filistin, Hicaz-Yemen). Müttefiklerine yardım için savaştığı cepheler ise Romanya, Makedonya ve Galiçya'dır.

Enver Paşa müttefiklerine, savaştıkları cephelere asker göndermeyi teklif etti. Aslında ne Almanya ne de Avusturya-Macaristan'ın bu konuda talebi olmuştu. Enver Paşa Batı'da sürüp giden ve artık siper muharebelerine dönen çatışmalara, göndereceği takviye kuvvetlerle bir son vermek istiyordu.

Enver Paşa'nın teklifi üzerine Alman Genelkurmay Başkanı General Von Hindenburg, 4 Haziran 1916'da bir kolorduluk kuvvetin Galiçya'ya gönderilmesini istedi. Türk Harbiye Nazırı bu teklif üzerine, Çanakkale'de kendini kanıtlamış ve savaş deneyimi olan 19. ve 20. Tümenlerin 15. Kolordu adı altında birleştirilerek Galiçya'ya gönderilmesini istedi. Kolordu Komutanlığı'na Albay Yakup Şevki'yi atadı. Daha sonra 8 Ekim 1916 yılında Albay Yakup Şevki 14. Kolordu Komutanlığı'na atanınca, onun yerine Çanakkale muharebeleri sırasında Müstahkem Mevkii Komutanlığı görevini yürütmüş olan Tuğgeneral Cevat Paşa getirildi. 19. Tümen Komutanı, Çanakkale'de 27. Alay Komutanı olarak görev yapan Yarbay Mehmet Şefik Bey'di. 20. Tümen Komutanı ise Yarbay Yasin Hilmi Bey'di.

Çanakkale'den sonra 19. Tümen Keşan'ın köylerinde, 20. Tümen ise Şarköy'ün köylerinde konaklamış ve eksikliklerini tamamlamaya başlamıştı. Tümenlerdeki zayıf, çelimsiz ve kısa boylu erler daha sağlam, gürbüz ve uzun boylu erlerle değiştirilmişti. Toplam 33 bin mevcutlu 15. Kolordu'ya, 10 Temmuz 1916 tarihinde "Galiçya'ya hareket" emri verildi. Keşan'dan Uzunköprü'ye dek yayan yürüyen kolordu birlikleri, 16 Temmuz 1916 tarihinde trenle Galiçya'ya hareket etti. 1.800 vagon ile taşınan birlikler (cephane, hayvan, iaşe vb. ile birlikte) sekiz haftalık bir yolculuktan sonra Galiçya'ya vardı.

1914 Haziran'ında yapılan muharebelerde Ruslar, Avusturya-Macaristan topraklarında ilerledi. Daha sonra Almanlar tarafından durduruldu. Cephe yaklaşık bir buçuk senedir sakinliğini koruyordu. Temmuz 1916'da tekrar saldırıya geçmek isteyen Ruslar, büyük bir hazırlık yaptı. Nitekim 2 Eylül 1916 tarihinde saldırıya geçtiler.

15. Kolordu Komutanlığı, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Başkomutan Veliiahtı Karl'ın emrine girdi. Türk Kuvvetleri, Dinyester Irmağı'nın kuzey kolları olan Zlotalipa ve Narajowka'nın güneybatısında çarpışacaktı. 19. Tümen (57. 72. ve 77. Alaylar) ile 20. Tümen de (61., 62. ve 63. Alaylar) Zlotalipa Deresi boyunca mevzilerine girdi. 19. Tümen'in kuzeyinde Hofmann Kolordusu, 20. Tümen'in güneyinde de Gerok Grubu Kuvvetleri vardı. Türk kuvvetleri eylül ayındaki muharebelere girdi. Özellikle ilk bir haftada kolordu 1500 kayıp verdi. 30 Eylül'e dek çarpışmalar sıklıkla sürdü.

Özellikle Çanakkale'de gerçek bir kahramanlık örneği göstermiş olan 57. Alay, çok fazla kayıp verdi. Bölüklere komutan bulunamadı. Daha sonra 57. Alay cephe gerisine alındı. Belli bir süre sonra yine cepheye giderek savaştı. 20. Tümen de Rus kuvvetleri karşısında kahramanca direnerek, zaman zaman bütün cephenin tehlikeye girmesini önledi.

Galiçya Cephesinde 15. Kolordu

Haziran 1917'de 19. Tümen yurda geri döndü. 20. Tümen ise bir süre daha Galiçya cephesinde kaldıktan sonra, Rus İhtilali'nin çıkması üzerine bu toprakları terk etti (26 Eylül 1917).

* * *

Çanakkale Cephesi çok iyi bilinirken, diğer cephelerle ilgili -Yemen'i hariç tutabiliriz- bilgimiz çok sınırlıdır. Ders kitaplarında da bu cephelerle ilgili çok az bilgi verilmektedir.

Bu kitabın ana konusu 57. Alay'dır. Bu kahraman alay, Çanakkale'den sonra Galiçya'ya gitmiş, orada da cesurca savaşmış ve daha sonra Filistin Cephesi'ne gönderilmiştir.

Bu kitabın tek bir amacı vardır: Tarihe ilgi duyan okurlara Galiçya'yı anlatmak, hatırlatmak ve kilometrelerce uzakta savaşan askerlerimizi ve şehitlerimizi yâd etmektir. Kitap bu işlevini

57. ALAY GALIÇYA

yerine getirirse, gerçekten büyük bir mutluluk duyacağım. Bu sebeple bütün okuyucularımı Galiçya Cephesi'ni gezmeye davet eder, iyi okumalar dilerim...

Bana mail yoluyla destek olan ve beni yeni kitaplar yazmaya teşvik eden bütün okuyucularıma teşekkür ederim...

İsmail Bilgin

İstanbul, Aralık 2008

İletişim: ibilgin17@mynet.com

1

İngilizler, Fransızlar ve onların dominyonları¹ ocak ayında Gelibolu Yarımadası'nı tamamen boşalttıktan sonra cepheden ayrıldık. Uzun bir yürüyüşten sonra Keşan'ın Çelebi Köyü'ne vardık.

Çelebi'ye geldiğimiz günden beri kendimi boş bir çuval gibi hissediyordum. Tehlikeden uzak olduğumuz için kendimi bırakmıştım. Aylardır gerilen ve kopma noktasına gelen sinirlerim nihayet gevşemişti. Kendime geliyor, iç dünyama dönüyordum. Cepheden önce duyduğum, hissettiğim, düşlediğim birçok şeyi çekmeceye tıktırır gibi beynimin bir köşesine hatırlamamacasına kilitlemiştim. Cephede geçirdiğim zaman zarfında yalnızca öldürmeye ve ölmemeye şartlanmıştım...

O günlerimi düşününce başka biri olduğumu şimdi daha iyi anlıyorum. Bütün benliğimden sıyrılıp orada çarpışmışım. Öldürmüş, yaralamış ve yaralanmışım. Acıya bulanmışım. Barutun kokusunu yüreğime dek çekmişim. Ölümü, şah damarımdan da yakın hissetmişim. Dünyadaki sırat köprülerinden tek tek geçmişim. İçimdeki köprüler ise yıkılmış, karşı kıyıya hasret duyar iken hep bu kıyıda kalakalmışım.

Çelebi Köyü'ne gelişimizin üzerinden günler geçmesine rağmen bana öyle geliyordu ki, Gelibolu Yarımadası'nda muharebeler hâlâ sürüp gidiyordu. Boğaz boğaza yaptığımız çarpışmalar hafızamda tekrar canlanıyor, kulaklarımı sağır edercesine patlayan

1 İngiliz Milletler Topluluğu'na üye olmalarının ve İngiliz Krallığı'na bağlı bulunmalarının yanı sıra kendi kendilerini yöneten ülkelere verilen ad.

obüs mermilerinin sesleri çevremde yankılanıyordu. Binlerce neferin vuruluşunu, yere düşüşünü bir kez daha yaşıyordum.

Ulu bir çam ağacına sırtımı dayayıp dinlenirken dahi etrafıma onlarca top mermisi düşüyor, ne varsa paramparça edip göğe savurduğunu sanıyordum. Patlamalardan kulak zarım yırtılmasın diye elimde olmadan, alışkanlıkla ağzımı açıyor, şaşkın ve büyüyen gözlerle masmavi gökyüzüne bakıyordum. Bu deruni mavilik, engin boşluk, hissettiğim korkularımı büyütüyordu. Ürperiyordum... Sonra koyu gölgelerini üzerime düşüren kalın çam gövdelerine bakıyordum. Binlerce ağacın arkasından düşman askerlerinin parlayan süngülerini görür gibi oluyordum. Havalanan karga, düşman uçağını hatırlatıyordu. Elimde olmadan hemen kendimi yere atıyor, olanca gücümle toprağa yapışıyordum. Gözlerimi sıkı sıkıya kapatıyor, ellerimi kanatırcasına, tırnaklarımı kırarcasına kara toprağın bağına sokmaya çalışıyordum. Kulaklarım ise biraz sonra vuku bulacak patlamanın şiddetinden dolayı beynimi uyarıyor, başım çatlayacak gibi ağrıyordu. Böyle durumlarda çektiğim şiddetli ağrı, başımdan aldığım derin yaranın bende bıraktığı bir tortuydu. Nefesimi tutarak bekliyordum ancak infilâk bir türlü gerçekleşmiyor, insanı ürküten ve heyecanlandıran o patlama olmuyordu. Ama ben sanki cepheymiş gibi etrafıma emir yağdırıyordum:

“Kendinizi koruyun!”

“Çabuk siperlere!”

“Sallanmayın!”

“Dağılın!”

“Haydi yiğitlerim!”

Neden sonra savaşırken unuttuğumuz toprağın o güzelim kokusuna çam kokusu da karışınca cephe olmadığımı anlıyor, büyük bir mahcubiyet içerisinde topraktan kalkıyordum. Bir süre dizlerimin üstünde durup toza toprağa bulanen ellerime ilk defa görüyormuş gibi dikkatle bakıyor, bakıyordum...

Cephedeyken ellerime bazen kendi kanım bazen düşmanın kanı bulanırdı. Yüzlerce kez yıkamama rağmen ellerimin çizgi-lerinde biriken ve pıhtılaştıran kanlar çıkmamış mı diye düşünürdüm. Susuz kaldığımız, ellerimizi yıkayamadığımız günlerde avuçlarımızdaki kırmızı kan lekeleri giderek koyulaşır, rengini kaybeder, siyaha dönerdi. İşte o zaman bir şeyler yiyebilmek için ellerimi toprakla ovuşturur, bu siyah kan lekelerini temizlemek isterdim. Sonra dikkatlice ellerime bakardım, defalarca parmaklarımı sayardım; bir, iki, üç, dört, beş. “Tamam” derdim içimden. Sonra diğer elimin parmaklarını sayardım. “Bir, iki, üç, dört, beş parmaklarım tamam” derdim. Gizli bir sevinç yaşarken, gözlerimin önünde elini, kolunu, bacağına, gözüntü, kafasını yitirenler beliriverirdi. O zaman içimde büyük tezat yaşar, sevincim kursağımda kalır, derin kederler içinde kaybolurdum.

Keder dalgası cephede daha da büyür, her yanımızdan sarmalar, bizi öfkelenendirirdi. Öfkemizi bıçak gibi biler, ustura gibi keskinleştirirdi. İşte o zaman hata yapmamız kaçınılmazdı. Doruğa çıkan bu kızgınlık yüzünden, kendini kaybedip sürüye dalan bir kurt gibi, bir mecnun gibi, düşmanın içine dalanlar asla geri dönmediler. Hayatta kalamadılar...

Öfkenizi kontrol altına alamazsanız, akıbetiniz meçhuldür. Ben, öfkesini yenmek için mavzer kabzasını, bileğini dişleyenleri gördüm. Öfkeniz sizi kamçılacağı sırada yapacağınız yegâne şey mümkün olduğu kadar onun darbelerine karşı koymaktır. Yoksa atını dörtlüğe uçuruma süren, aklını yitirmiş bir sürücüdür farkınız kalmaz. Her şeye rağmen dizginleri elinizde tutup öfkenizi kontrol ederseniz, eninde sonunda en uygun fırsat karşınıza çıkacaktır. İşte o zaman içinizde biriktirdiğiniz kını bir volkanın lav püskürmesi gibi açığa çıkarıp fırlatma zamanıdır. Bu durum size gizli bir kuvvet verir. Düşmanınızın gözünde korkutucu olursunuz. Ona manevi üstünlük sağlarsınız. Sizi saran duygular yüzünden kabınıza sığmaz, coşar ve taşarsınız. Düşmanın üzerine atılmak için koşarken, başka bir âlemden gelmiş gibisinizdir. Saçlarınız diken diken olur. Hançereniz bağırırmaktan yırtılır,

gözleriniz büyür ve bir tek şeye, karşıdaki düşmana dikkat kesilirsiniz. Ona doğru koşmak, boğuşmak için sabırsızlanırsınız. O esnada ayaklarınız yere basarken, toprağın titrediğini sanırsınız. Bu, size hem gurur hem de gizli bir azamet verir.

İnanın, bu ruh halinde yaralansanız, farkına dahi varmazsınız. Acıyı neden sonra gücünüz bittiğinde hissedersiniz. O esnada kendinize sorduğunuz ilk şey “Yaram neremde?” olur... Eğer yaranız ağır ise ilk önce telâşa kapılır, sonra her şeyi kabullenirsiniz. Canınızı, çok sevdiğiniz vatan uğrunda feda edecek olma düşüncesi sizi sakinleştirir. En küçük hayıflanma bir yana, yaralandığınızdan dolayı kendiniz ile gurur duyarsınız. Sedyelerle geri çekilirken size bakan, yaralanmak isteyen onlarca neferin takdir dolu gözleriyle ve sözleriyle karşılaşsınız:

“Bak o da yaralanmış.”

“Gazi oldu.”

“Gizli gizli seviniyor sanki.”

“Ne mutlu.”

“Biz de gazi olacak mıyız?”

“Allah o günleri bize gösterecek mi?”

“Göz göz yaralarımız olsa.”

“Gelincik gibi kanasalar.”

“Kısmet bakalım.”

“Kısmet ya.”

O an gurur mu duymak gerekir yoksa mahcup olmak mı bilemezsiniz.

Savaş, insanı halden hale koyar...

Cephede alınan yaralar insanı olgunlaştırır. Bu durum acılara dayanmaktan ileri gelir. Kana, ağrıya, sızıya sebat etmek sizi üç-beş yaş birden büyütür. Acılar arttıkça tahammülünüz de artar. Savaş, insanı yaşlandırır derler, doğrudur. O hengâmede, o cehennemî ortamda var olmaya çalışmanın yanında, karşıdakini yok etme dürtüsü insanı sarsar. Ancak ne kadar az sarsılırsanız,

o kadar rahatlırsınız. Acıma ve merhamet duygunuzu ne kadar bastırırsanız, o denli iyi savaşırsınız. Yoksa hata yapmanız kuvvetle muhtemeldir. İnkileme düşmek sizi tuzaklara iter. Tüfeği tutan eliniz titrer. Nişan alan gözüünüz seğirir. Heyecanlanırsınız. Kalbiniz hızla çarpar. Attığınızı vurmak, işte bu durumlarda çok zordur. Eğer kendinizi en uygun şekilde siperde saklayamazsanız, vurulma ihtimaliniz de yüksektir. Binlerce vurulma sahnesine şahit olmuşsunuzdur. Bu sahnelerin korkunçluğu sizi endişelendirir. Kendinize ilk önce şu soruyu sorarsınız: “Acaba nasıl yaralanacağım?” Yine de yaralanmayı en son düşünürsünüz; hâlbuki vurulma ihtimaliniz her zaman vardır. Her nefer, her zabit² bu duyguyu çok iyi bilir. Bilir ama yapacağı bir şey de yoktur açıkçası. Her muharebeye girerken aynı endişeyi yaşarsınız. Eğer yaralanmamışsanız bundan sonra hiç yaralanmayacakmış gibi hareket edersiniz. Daha cesur, daha gözü kara, açıkçası biraz acımasız olursunuz. Savaşma kudretiniz artar. Ancak daha sonra bir süngü, bir mermi ya da bir şarapnel parçası sizi kendinize getirir. Bu durumda kısa bir şaşkınlık yaşarsınız. Kendinize sorarsınız: “Hani ben yaralanmazdım?”

Bütün bunları Çelebi Köyü'nün ormanlık alanında, çimenlerin üzerinde otururken düşünmek çok garip geliyor bana. Üstelik bunları çok şaşırtıcı buluyorum. Muharebeler esnasında ne düşündüysem, ne yaptıysam ve neler söylediysem hepsi bir bir aklımda hem de kelimesi kelimesine.

Dizlerimin üstünde kalakaldım. Rüzgârda sallanan bir gelinçiğe doğru uzanırken, elime, dolayısıyla ellerime dikkat kesildim. Kaç kişinin boğazına sarılmıştım, kimlerin hayatına son vermiştim, bilmiyorum...

Çelebi Köyü'ne geldiğimiz ilk gün çok garipsediğim bir şey oldu; peksimeti kırmaya çalışırken, ellerimle zeytini, ekmeği nasıl tutacaktım? Karavanaya nasıl kaşık sallayacaktım? Ellerim

2 Subay

sadece öldürmeye mi yarıyordu? İşte o gün peksimeti kıramadım. Kaşığı tutamadım. Sofradan kalkmak zorunda kaldım. Oradan uzaklaştım ve deliler gibi koşmaya başladım. Olanca hızım ile koşuyor, koşuyordum. Ormanın derinliklerinde kaybolmak istiyordum. Ellerimi kâh ceplerime sokuyor kâh ceketimin arkasına saklıyordum. Sanki birçok elin sahibi beni yakalamak istiyor, arımdan geliyordu.

“Kaçma!”

“Bizi sen öldürdün!”

“Ellerinle hayatımıza son verdin.”

“Suçlusun!”

“Gel buraya.”

“Kaçmakla bizden, ellerimizden kurtulamazsın.”

“O ellerin yok mu!”

“Ellerin! Ah o ellerin!”

İçimdeki bu çılgınlık ve düşünce beni âdeta çıldırtıyordu. Arkama dönüp bakamıyordum. Sadece ve sadece koşmak niyetindeydim. Bir de ellerimi nereye saklayacağımı bilemiyordum.

Defalarca:

“Parmaklarım sağlam mı?”

“Tam mı?”

“Yoksa eksik mi?”

“Yerinde mi?” diyordum. Pek çok kez saydığım parmaklarımı, ellerimi bir suçlu gibi görmek istemiyordum.

Bir süre koştum. Binlerce ağacın arasında ilerlerken, sanki nice askerin içinden geçiyordum. Bu düşünce telâşımı daha da artırdı. Hele ağaçların dalları vücuduma çarptıkça, beni yakalamak için koşan binlerce elin arkamdan bana “pat pat” diye vurduğunu sanıyordum. Bu kâbus dolu koşu dizlerimin gücü tükeninceye dek sürdü. Sonra kör bir kurşunla vurulmuş gibi yere kapaklandım. Soluk soluğa kalmış idim. Düştüğüm yerde başımı ellerimin arasına aldım ve hıçkıra hıçkıra ağladım. Zembereği

bozulan bir saat gibi kendimi koyuverdim. Ağladım, durmadan ağladım... Biraz rahatladım. Yine de içimde kopan fırtınalar dinmek bilmedi: düşüncelerim çalkalanıp durdu. Yattığım yerden zorlukla doğruldum ve çam ağacına sırtımı dayayarak oturdum. Bir noktaya çivilenip kalan gözlerim hiçbir şey görmedi. Sadece ve sadece gözlerimin önünde sürüp giden çarpışmalar vardı. Her şeyi tekrardan yaşadım. Neden sonra önümde akan küçük bir derenin, taşları yalayarak akıp gittiğini fark ettim. Suyun üstünde Yusufçuklar birbirleriyle oynasarak uçuyorlardı. Oturduğum ağacın dallarındaki kuşlar iştihakla ötiyordu. Derenin her iki kıyısında iştahla açılmış yabancı menekşeler, gelincikler vardı. Bu güzellikler beynimdeki muharebelere ait izleri silip attı sanki. İlk defa görüyormuşçasına, hayretle ve ümitle, biraz da sevinçle gördüklerimi yüreğime, gönlüme nakşediyordum. Derin bir nefes aldım. Çam kokusunu art arda ciğerlerime çektim... Oysa cephede o çürüyen cesetlerden gelen koku bizi her geçen gün kötü yapıyordu. Birbirimize şikâyetle bulunuyorduk:

“Bu nasıl koku böyle.”

“İştahımız kaçtı.”

“Bir şey yiyemiyoruz.”

“Daha önce hiç böyle bir koku almadım.”

“Ya barutun o keskin kokusuna ne demeli?”

“Hâlbuki bir gül kokusunu ne denli özledim.”

“Hele kekik kokusunu, lavanta ve çam kokusunu...”

Şimdi nefis çam kokusu beni kendime getiriyordu. Oturduğum yerden kalkıp küçük dereceğin lekelenmemiş, kirletilmemiş, mermi değmemiş, hiç barut kokusu sinmemiş, kan düşmemiş duru suyuyla yüzümü yudum. Yüzüme yayılan serinlik gönlüme de yansdı. Bir kez daha soğuk suyu avuçladım, yüzüme vurdum. Bu hal hoşuma gitmişti. Tebessümüm gülmeye, sonra da kahkahaya dönüştü. Aklıma bir başka çılgınlık geldi. Hemen botlarımı çıkardım. Pantolonumun paçalarını sıvadım. Derenin içinde yürümeye başladım. Benden türken Yusufçuklar uzak-

laştılar. Hızla peşlerinden koştum... Koştukça suyu sağa sola sıçratıyordum. Çiçeklere konan arılar ve kelebekler kaçıyordu. Ben ise kendimden geçmiş bir halde kahaahalar atarak, suyu tekmeleyerek, yüzüme, gözüme su vurarak, çocuksu bir sevinç duyuyordum. Bu başka bir sevinçti. Düşman Çanakale'den çekildiğinde de sevinmiştik, vatanımızı canımız pahasına savunmuştuk. Gururluyduk. Yaptığımızdan şeref duyuyorduk ama o an dereye yaşadığım, farkına vardığım başka bir sevinçti. Yaşama sevinciydi. Bu sevinç, ne denli büyüktü, ne denli kutsaldı size anlatamam. Çünkü hayattan ümidini keserek çarpışanlar, cephe gerisine geldiklerinde bir nebze olsun rahatlardı. Ancak bu rahatlık pek uzun sürmezdi. Tekrar cepheye dönerlerdi. Ben ise artık çarpışmak için cepheye gitmeyecektim. Kuşlarla, çiçeklerle, börtü böcekle, dereyle beraberdim. Sevindim. Fakat kendime de darıldım. Bir daha cepheye dönmeyecek olmam mı beni sevince boğmuştu? Hayır. Binlerce kez hayır! Eğer tekrar görev verilirse, yine canımdan aziz bildiğim o topraklara, canımı vermeye koşa koşa giderdim. Gider miydim? Bu soruyu kendime sorunca biraz duraksadım. Alışkanlıkla mı, "giderdim" demiştim. Yine hayır. Katiyetle... Kendimi suçlamayı kabul etmedim. Elbette giderdim. Hiç tereddüt etmeden ve hiçbir şey düşünmeden! Bu kesin karar beni rahatlattı. Dere içinde tekrar koşmaya başladım. Suyun üstünde uçuşan kelebekleri yakalamaya çalıştım. Bu küçük oyun bana çocukluğumda kırlangıçları yakalamak için ölesiye yorulduğum, tuttuğum dileğim yerine gelsin diye gökkuşağının altından geçmek için koştuğum günleri hatırlattı. Ah geçmiş. Ah çocukluk... İyi bilirim, zamanın çöplüğünde yığılan hatıralar insanın yakasını hiç bırakmaz. Cephede olsa bile...

Duyduğum hayat sevincinden sonra birden içimi koyu bir hüznün kapladı. Duruldum. Az önce hissettiğim çocukluk hevesleri kayboluverdi... Neşe ve hüznün her dem insanın içinde barınmazmış. Bu iki farklı duygu bir gelgit gibi, gece ile gündüz gibi birbirini kovalarmış. Hüznün bir yana, neşe bir yana, acılar insanda daha kalıcıdır. Acının tortusu daha kalın olur.

Cephedeyken bizler de şahsi acılarımızı hatta yaralarımızı bile unuttuk. En büyük acı olarak vatanımızın duyduğu acıyı belledik. Onun kederi, cepheye koşan her birimizin kederini gölgeledi. Vatanımızın yüzü gülsün, üzerindeki kara bulutlar dağılsın diye nice yiğitler çiçeklenen hayatlarını hiç tereddüt etmeden kara toprağa düşürdüler. Toprağa bir bir düşenlerin ve kanlarını akıtanların sayesinde vatanımız kıyama durdu. Ayağa kalktı. Onu yere vurmak isteyenleri yüz geri ettik. Çanakkale'deki görevimizi alnımızın akıyla yerine getirdik. Şimdi başka görev almak için nereye gidecektik bilmiyordum. Yeni cephelere koşmadan önce burada 57. Alay olarak dinleniyor, kendimize geliyorduk. Silahsız, barutsuz ve kansız bir hayata alışmaya çalışıyorduk.

Yine derede yürümeye başladım. Günlerce potinlerimi çıkaramadığım, çoraplarımın ayak derilerime yapıştığı anlar aklıma geldi. Bacaklarını kaybeden nice yaşayan ölüleri düşündüm. Hüzün yine bir deli dalga gibi gelip gönlümün duvarlarına başını çarptı, çarptı...

2

Çelebi Köyü'nde ne kadar kalacağımız belli değildi. Açıkçası bunu da merak etmiyorduk. Sadece ve sadece kendimize gelmeye çalışıyorduk. Bir süre sonra bizi nasıl olsa bir yerlere göndereceklerdi. Belki Edirne'ye, İstanbul'a gidecektik. Belki de diğer cephelerin yollarına düşecektik. Ne olacağını düşünmekten ve merak etmekten ziyade şimdi burada kendimize gelmeliydik. Dinlenmeli ve bir an evvel eski gücümüzü toplamalıydık. Lâkin bu nasıl olacaktı onu bilemiyordum. Çünkü baktığımız her yerde, vurulup yere düşen arkadaşlarımızı görüyorduk. Hafızamızda tekrar tekrar yaşadığımız o çarpışma sahneleri iştahımızı kesiyordu. "Allah Allah!" diyerek koşan eratın top mermisiyle aniden havaya savrulması, makineli tüfeklerin o amansız ateşinde biçilmesi, uçurumdan aşağıya atılmaları, hayatta kalmak için boğaz boğaza vuruşmaları, gemilerden sırtlara savrulan mermilerin infilâkiyla her tarafa yayılan misket mermilerin efradın yüzüne, sırtına, göğsüne, bacaklarına ve kollarına isabet etmesi, kopan bir bacağın, kolun ve hatta gövdenin üstüne basmamız bizi derinden etkiliyordu. Her lokmayı ağzımıza attığımızda tıkanıp kalıyorduk. Sanki "Biz şehit olmakla toprağın o cana dair dinmek bilmeyen iştahını doyuramadık ama sizler şimdi bir güzel karnınızı doyuruyorsunuz. Acaba bizsiz o lokmalar boğazımızdan nasıl geçiyor, acaba iştahınız neden kesilmiyor, toprak için toprak olan bizleri bu kadar çabuk mu unuttunuz?" dendiğini düşünüyorduk. Özellikle ilk günlerde karavanadan bir şeyler yiyemedik. Çoğumuz gözleri dolu dolu, sofraların başından kalktılar. Ellerine kaşığı tutabildi ne de çorbaya uzana-

bildi. Cism-i vücudumuz ormanla çevrili bu güzel köydeydi ama gönlümüz, ruhumuz, hafızamız hâlâ cephegedeydi. Yine vuruyor, vuruluyorduk. Kâh taarruza kalkıyor kâh geriliyorduk. Cephegede yaşananlar derin bir yara gibi şimdi bizi acılara boğuyordu.

Gözlerimiz dalgın dalgın bir yere odaklanıyordu. O cehennem gibi sahneleri gören gözler şimdi ağaca, kurda kuşa, çiçeklere ilk defa bakıyordu sanki. Kısacası cephe dışında sürüp giden o sakin ve tehlikesiz hayata alışmaya çalışıyorduk. Ancak bu güvenli ortamda dahi her an tehlike ile karşı karşıya kalacağımız endişesi bizi tedirgin ediyordu. Bıçak sırtında hissediyorduk kendimizi. “Aniden bir hava saldırısı olursa, bir balon bizi gözetliyorsa, yakınımıza bir karakedi³ düşerse ya da bir el bombası atılırsa” diye aklımız tehlikeye karşı bizi daima uyarıyordu. Bu düşünceler altında bunalınca hemen etrafımızdaki en yakın siperleri, çukurları arıyorduk. Ancak ne bir çukur ne de hayat bulduğumuz, canımızı koruduğumuz siperleri görebiliyorduk. Sonraları cepheden uzakta sakin bir orman içinde olduğumuzu anlayınca rahatlıyor, endişe bulutlarından sıyrılıp gündelik işlerimizi yapmaya koyuluyorduk.

Çünkü her şeye rağmen yaşanılabilir mübarek bir hayat devam ediyordu...

Zaman her şeyi törpüler miydi? Zaman her şeyi unutturur muydu? Bilmiyordum. Zamanın bir su, bir çağlayan gibi hızla akmasını, bu günlerin geçip gitmesini, yaşadıklarımı unutmamayı çok istiyordum. Fakat unutamayacağımı da biliyordum. Bir umut, bir aldaniştı benimkisi. Aldanmaya hiç bu kadar hevesli olmamıştım. Evet, evet her şeye rağmen aldanmanın ve unutmanın, o dayanılmaz cazibesine sığınmak istiyordum. Her ne kadar unutmaya çalışsam da ben cepheye aittim. Cephegede yaşananları hiçbir zaman unutamazdım. Orada yaşananlar yakamı hiç bırakmayacaktı. Hakkını helal etmeyenlerin dediği gibi hatıraların, yaşananların on parmağı da arkamda olacak, sırtımı daima tır-

3 Çanakkale’de havan mermilerine eratin verdiği ad.

naklayacak, çizecek ve kanatacağı! Cepheden kalan alışkanlıkla arkamı daima kollayacaktım. Otururken, yatarken, yürürken arkamdan hep birilerinin süngülerle bana doğru koştuğunu hissedecektim. Bundan sonraki hayatımın her evresinde daima sığınacak küçük bir siper arayacaktım...

Geceleri ise ayrı bir âlemdi. O derin siperlerdeki, toprak üstündeki tatlı uykuları buradaki rahat yataklarda bulamadım. Cepheden geriye çekildiğimiz gecelerde yıldızlara ve aya bakardım. Bazen bulutlar, insanların yaptığı bu kanlı savaşı görmesin diye, ayın yüzünü peçelemek isterdi sanki. Yıldızların ne denli çok olduğunu cephede bir kez daha anladım. Cephedeyken yıldızlar o kadar yakın görünürdü ki, elinizi uzatsanız, tutacağınızı sanırdınız... Asker küçük oyunlar oynardı cepheye giderken, gelirken ve cephede dinlenirken. Herkesin bir yıldızı olurdu. Her birimizin bir sevdiği yoktu ama herkesin mutlaka bir yıldızı vardı. En çok kimin yıldızı parlıyor diye gece boyunca çocukça oyunlar oynardık.

“Bak şu yıldız benim.”

“Hangisi?”

“Şu taraftaki.”

“O benim ki.”

“En parlak olanı.”

“Hayır, en parlak benim yıldızım.”

“Benimkisi en parlaktır ve bize en yakın gözüktür.”

“Vallahi arkadaş benim yıldızım bulutların arkasına saklandı. Peçesini açıp cemasını bir türlü göstermiyor bana. Ama alacağı olsun. Ben de yarın gece ona bakmayacağım.”

“Yarın gece de peçesini açmazsa?”

“Kendisi bilir. Bana göre yıldız mı yok! Koskoca gökyüzü yıldız dolu. Bu saatten sonra naz çekemem.”

“Çok vefasızsın.”

“Öyleyimdir.”

Cepheye giderken, taarruza kalkarken mehtabın olmasını istemezdik. Zifiri bir karanlık olsun isterdik. O karanlık içinde güvenle yürümeyi arzularдық. Hâlbuki çok kısa bir süre sonra düşman siperlerine daldığımızda güvenlikten eser kalmazdı. Bunu bilmemize rağmen, hiç olmazsa çarpışma anına dek güvenli bir şekilde sokulmayı umardık. Sonra bir anda aydınlanma fişekleri göğe yükselir, zifiri karanlıkta sizi bütün aydınlığı ile teşhir ederdi. Ardından makineli tüfeklerin ateşleri bağrımızda sönerdi ya da bir obüs mermisi yakınımızda infilâk eder, karanlığa alışan gözlerimiz bu dağılan parlaklıktan dolayı büyür de büyürdü. Bu durumlarda gözlerini kaybedip karanlığa mahkûm olanların yanında, toprağın bağrında mahşere dek sürecek o derin uykusuna dalanlar da olurdu...

Karanlık her şeyi gizler. Her şeyin üstünü örter. Karanlık her şeyi gün doğuncaya dek eşit kılar. İyi-kötü, güzel-çirkin, dost-düşman hep bu gizliliğin altında kendini rahat hisseder... Nice tuzaklar gece kurulur. Taarruza hep gecenin en karanlık anında kalkılır. Acılar ve hatıralar karanlıkla depreşir. Derin bir yaraya sokulan neşter gibidir gece. Yarayı acıtır ve kanatır. Yaralandığım zaman şuna şahit oldum: İster ağır isterse hafif olsun, yaralılar hemşireleri geceleri daha çok çağırırdı. İnleyenler, “ah!” çekenler ve daima “anne...” diye sayıklayanlar, saatlerin o karanlık zamanı iştahla kemirdiği anlarda çoğalırdı. Bu belki de, karanlığın içinde inlerse, “anne” derse görülmeceğini, utanmaktan kurtulacağını bilmekten geçiyordu. Gün ışığında dişlerini sıkanlar, acıya, yaraya katlananlar geceleri kendini koyuveriyordu... Karanlık kesifleştikçe acılar artar. Pek çok yaralı gün doğumunu dört gözle bekler. Acılarının azalacağını, bir nebze de olsa dineceğini sanır... Onulmaz yarası olanları çok gördüm. Onlar ise ne gecenin ne de gündüzün farkındaydı. Tarif edilemez acılar içindeydiler. “Su” bile isteyemiyorlardı. Zaten pek çoğu bir damla can suyunu içmeden bu dünyadan göçtüler.

Can veren arkadaşlarınızı gördükçe ölümü de kanıksamaya başlıyordunuz. Az önce beraber yiyip içtiğiniz insan iki dakika

sonra son nefesini veriyordu. Siz de bu olaya kayıtsız kalıyordunuz. O an ne yapabiliydiniz ki? Hiçbir şey. Sadece şunu düşünmeye başlıyordunuz o zaman: “Demek ki ben de onun gibi öleceğim...” Asla ölmekten yana korktuğumuz yoktu. Zaten buraya gelirken, bizler canımızı çoktan pazara çıkarmıştık. Bazen kendi aramızda konuşurken birbirimize “canlı şehitler” diye takılmadan edemiyorduk. Şaka değildi. Bu sözde büyük bir gerçek vardı. Akın akın Gelibolu Yarımadası’na gelen askerler ölüm meleği ile er geç tanışıyordu. Yine de ölmeyen ölmüyordu. Sağanak gibi yağın o mermi yağmuruna dalıp, en ufak bir sıyrık dahi almayanlara çok şahit oldum. “Korkmayın! Öldürmeyen Allah öldürmez!” sözü gizli ümidimiz olurdu. Tereddüt eden erlerimizi bu sözle gayrete getirirdik. O çekingen erler metanetini toplar, ön saflara atılırdı. Sağ salim geri döndüklerinde, kendilerine olan güvenleri iki katına çıkardı. Benliklerine sığmazlardı. Ancak er ya da geç, bitmek bilmez hücumların birinde vurulurlardı. Bunun yanında nice muharebeye, nice hücumlara katıldığı halde vurulmayan, hiç yara almayan arkadaşlarımız da vardı. Bunlara “şerbetli” diyorduk. Ölüme şerbetli... Onlar ise bu sözlerimize hiçbir şey demez, sadece tebessüm ederlerdi...

Ölüm bazılarına çok yakışırdı. Hatta bazı alaylara... Alay deyince heyecanımı hiçbir zaman saklayamam. Yüreğim pır pır eder. 57. Alay’ın bölük zabiti olmakla daima öğünürüm. Ölüm en çok 57. Alay’a yakışırdı sanki. O alay ki düşmana savaş meydanını dar etmiş, bizim nasıl dövüştüğümüzü gören düşman çareyi kaçmakta bulmuştu. Çünkü 57. Alay, muharebe meydanında var olmak için ölüme meydan okumuştı. Ölmekle hayat bulacağını çok iyi anlayan kahraman alayımız, bu sebepten Arıburnu Çıkarması’nın ilk iki gününde üçte ikilik mevcudunu yitirmişti. Çok iyi hatırlarım; bölüklere kumanda edecek subay bulunmayınca, tabur imamlarına kumandanlık görevi verilmişti. Daha sonra devamlı takviyelerle alayın nefer ve zabıt kadrosu korundu. Mayıs ayı başında Arıburnu’ndaki alayımıza katıldığımda pek çok şehit olduğunu duyunca hayret etmiştim. Sonraları akın akın

kalktığımız hücumlar neticesinde alayımız yine erimeye başladı. Devamlı takviye yapmak gerekti.

Dalgalara benziyorduk. Usanmak bilmeden, başımı kayalara çarpan hırçın, inatçı dalgalara... Asıl etkili olanın, dalganın gücü değil, sürekliliği olduğunu iyi biliyorduk. İşte bu yüzden “Hücuma kalkacağız!” dendiğinde bir coşku olurdu içimizde. Geri çekilmek, cepheden geri dönme esnasında verilen emirlere isteksizce uymak, zorlandığımız, âdeta ayaklarımızı sürdüğümüz, mahcup olduğumuz başlıca anlardı. Alayımızın Çanakkale Cephesi’nde ayrı bir ünü vardı. Burada savaşan her alay bir efsaneydi ama birkaç tanesi öne çıkmıştı. Öne çıkanların başında da 57. Alay’ımız geliyordu. Sonra Şefik Bey’in 27. Alay’ı, Seddülbahir’de çarpışan 26. Alay, anılan diğer alaylardandı.

“57. Alay bir kasırga gibi esmiş yine.”

“Çığ gibi düşmanın üzerine dökülmüş.”

“Süngüleriyle gavuru sahile sürmüş.”

“Gece ve gündüz durmadan vuruşmuşlar.”

Bu sözleri duyan alayın erleri bu haklı övgülere en küçük bir gölge düşürmek istemez; kendisine verilen her vazifeyi canı, kanı pahasına yerine getirirdi. Hangi görev olursa olsun asla çekinmez ve sakınmazdı...

57. Alay’ın Çanakkale’deki günlerini anlatırken, sesim ve gönül telim hep titrer. Çünkü alay, karşısındaki düşman bir yana, dağı taşı, toprağı bile titretirdi. Tanıdığım ya da ismini sıkça duyduğum birçok komutanım aklıma geliyor: Tümen Komutanımız Selanikli Yarbay Mustafa Kemal, Alay Komutanımız Manastırlı Binbaşı Hüseyin Avni Bey, Komutan Vekilimiz Çorumlu Binbaşı Ali Hayri Bey, diğer Komutan Vekilimiz Mersinli Binbaşı Mehmet Emin Bey, Alay Yaverimiz Dersaadetli Yüzbaşı Alaaddin Efendi, Alay Tabibimiz Dersaadetli

Dimitroyati Efendi, Alay İmamımız Konyalı Hasan Fehmi Hoca, Elbistanlı Tabur Komutanım Yarbay Şevki Bey ve diğerleri...

Hiç gözümün önünden gitmez; cepheden ayrılırken, bir sevgiliden, bir arkadaştan ayrılır gibi ağladık. İnanın “Oh cepheden ayrılıyoruz” diye sevinmedik. Aksine gizli bir keder duyduk. Her attığımız adım bizi cepheden biraz daha uzaklaştırırken, koyu bir sis gibi içimizde yayılan hüznümüz de durmadan arttı. Orada birçok arkadaşımızı, komutanımızı, canımızdan çok sevdiğimiz vatan topraklarına bırakıp ayrıldık.

“Ertesi sabah yola çıkılacak” emri geldiğinde aramızda derin bir sessizlik oldu. Birbirimizin ne düşündüğünü gayet iyi biliyorduk. Kimsenin ağzını bıçak açmıyordu. Konuşmaya, bir tek kelime konuşmaya cesaret edemiyorduk. Çünkü biliyorduk ki eğer söze başlarsak, gözbebeklerimizde titreyip duran yaşlarımıza engel olamayacaktık. Hadi açık yüreklilikle söyleyeyim, çocuk gibi ağlayacaktık. Kimisi dudaklarını ısırıyor, kimisi de gözlerini yere dikmiş, kör bir inatla susup duruyordu. Bu topraklardan, bizi bize bağlayan topraklardan gitmek, bıçak gibi kestirip atmak kolay mıydı?

Uzun bir süre hep “Buralardan nasıl gideriz?” diye düşündüm. Yine bir gün Bigalı Köyü’nde kaldığımız evin camlarından ufuklara bakarken, sessizliğin sesi çığlık çığlığa yankılanırken, delice bir karar verdim. Tahta kapıyı yavaşça araladım. Kapı gıcırdayarak açıldı. Sürüp gitmekte olan sessizliği bıçak gibi kesti. Nereye gidecektim? Dışarıda ne yapacaktım? Üstelik ustura gibi keskin bir ayaz vardı. Üç-beş günden beri yağın kar her yeri beyaza bürümüştü... Mehtabın soluk ziyasında aydınlanan tepelere baktım. Kar, Gelibolu Yarımadası’nın tamamını bir kefen gibi sarmak, örtmek istemişti sanki. Bu düşünce beni benden aldı. Ötelere bir kar tanesi gibi savurdu.

Arada sırada esen rüzgârın sesi, çok uzaklardan gelen bir misafirin camları, kapıları tıklatmasına ne kadar da benziyordu. Bu rüzgâr biliyordum ki, annelerin babaların cepheye giden evlatlarının akıbetlerini sormak isteyen bir sai⁴ misâli Gelibolu

4 Çanakkale Muharebeleri sırasında erlere özellikle Ege Bölgesi’nden gelip haber, emanet ve hediye getirip götüreren kimse.